UNIVERSITATEA DIN IAŞI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ. PREOCUPĂRI ŞTIINŢIFICE

DE

ION AGRIGOROAIEI

Noul cadru naţional realizat în 1918 şi transformările survenite în viaţa social-politică a României în perioada imediat următoare au stimulat dezvoltarea culturii şi ştiinţei, făurirea unor remarcabile creaţii spirituale, afirmarea într-o măsură considerabil mărită în spaţiul european şi mondial. La acestea şi-a adus contribuţia şi Universitatea din Iaşi.

Tabloul vieţii spirituale de după 1918 este mult prea complex pentru a fi măcar schiţat aici ; ne îngăduim numai cîteva observaţii. Înlăturarea barierelor politico-naţionale a permis accesul larg la valorile culturii româneşti ; totodată, noul spaţiu spiritual a beneficiat de contribuţia neîngrădită a energiilor tuturor provinciilor româneşti. În acest sens, s-au făcut o serie de referiri pe cît de interesante, pe atît de pertinente. Astfel, s-a arătat că harta spirituală a României s-a modificat în răstimp de două ori, între 1918—1944 şi din 1945 pînă astăzi. „Descătuşînd energiile, Unirea din 1918 a încercat — uneori în condiţii dificile, de unde şi nu puţine eşecuri — o solidarizare a generaţiilor, provinciilor, finalităţilor. Dar poate că particularitatea cea mai interesantă a epocii o constituie afirmarea în acelaşi spaţiu de cultură şi creaţie, alături de români şi nu o dată printr-o afinitate stilistică izvorîtă din exprimarea uneia şi aceleiaşi realităţi (cu luminile şi umbrele ei), a naţionalităţilor conlocuitoare [...]. Scena unor confruntări şi afirmări majore generate de fierbintele Decembrie 1918 îşi reliefează în perspectivă istorică adîncile înţelesuri“ [1]. Cultura din perioada interbelică a înregistrat „un progres şi, încă, unul sensibil, faţă de cultura de dinainte de primul război mondial. Acest fapt se explică prin realizarea unităţii naţionale a românilor de pretutindeni [...]. Încurajarea materială, dovedită prin punerea la dispoziţie a unor fonduri importante în ceea ce priveşte organizarea învăţămîntului, mai ales a celui superior, cît şi încurajarea morală, au contribuit, cum era şi firesc, la progresul culturii noastre în toate provinciile ţării [...]. Între cele două războaie mondiale, elementul hotărîtor care a contribuit la dezvoltarea literaturii noastre (a culturii, în general — n. ns., I.A.) a fost, cum am mai spus, revenirea românilor din Ardeal şi Basarabia la Ţara veche, deci unificarea naţională şi din punct de vedere politic ; din punct de vedere cultural, această unitate exista cu mult timp înainte : toţi românii, din toate provinciile, vorbeau aceeaşi limbă, iar cultura, chiar dacă avea aspecte diferite de la o provincie la alta, fundamental era aceeaşi“ [2].

„Înainte de război — declara Liviu Rebreanu în 1923 — manifestările noastre culturale se petreceau în cercuri restrînse, între cîţiva aleşi [..]. Între avîntul de azi al unui întreg popor spre cultură şi anemicele pîlpîiri din trecut nu se poate face comparaţie decît în dauna trecutului. Temeliile adevăratei culturi româneşti acum se pun. Nu avem de ce să ne uităm înapoi şi nici nu avem să regretăm trecutul. Sîntem un neam tînăr în cultură. Viitorul e al nostru. Pînă azi ne-am luptat cu veacurile ca să trăim. De-aici încolo vom

---

[1] Mircea Zaciu, *Retrospectivă istorică*, în „România Literară“, 23 noiembrie 1978, p. 2.

[2] Valeriu Mangu, *De vorbă cu Iorgu Iordan*, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 210—215.

dovedi lumii că trăim aievea, prin cultura românească“ [3]. Peste unele exagerări în dauna trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat (în fond, prezentul la care se referă omul de cultură fusese generat de acel trecut), rămîne constatarea clară, deschisă, făcută la cîţiva ani după Marea Unire, a saltului pe care-l efectua cultura românească.

Împlinirea statului naţional, concentrarea şi centralizarea vieţii sociale, politice şi culturale au influenţat favorabil cursul istoriei limbii culturii româneşti. „Unirea a adus în limba culturii noastre modificări de configuraţie dialectale şi, implicit, a contribuit la o variaţie în unitatea ei de pînă atunci. Cu anii construirii statului naţional unitar începe o nouă perioadă a istoriei limbii literare : desăvîrşirea unităţii sale centralizate [...]. Istoria limbii culturii noastre contemporane înseamnă aşadar istoria limbii unui stat unitar, într-o ţară a cărei unitate naţională de limbă şi cultură îşi afla, în sfîrşit, structura oficială corespunzătoare. Dezvoltarea ulterioară, înflorirea literară şi culturală care a urmat în cel de al treilea şi al patrulea deceniu al secolului nostru, momentele de răscruce dintre 1940—1944, actul de la 23 August şi consecinţele sale revoluţionare care au dus la constituirea culturii noastre contemporane nu sînt decît etape şi realizări ce îşi au originea în unitatea consfinţită prin actul Unirii“ [4].

În perioada ce a urmat desăvîrşirii unităţii naţional-statale, integrarea activă a culturii româneşti în cultura europeană şi universală a cunoscut forme superioare. Chiar din 1920, Simion Mehedinţi ţinea să precizeze : „Mai ales acum, după întregirea politică, toate naţiunile pămîntului aşteaptă să vadă ce vrem să fim şi ce loc voim să ocupăm în cadrul istoriei universale“ [5]. Acelaşi lucru era remarcat şi de Liviu Rebreanu : „Cu dreptate s-a recunoscut că, după săvîrşirea unirii neamului românesc, trebuie să urmeze negreşit afirmarea noastră în faţa lumii ca factor cultural. Energiile spirituale ale unui popor cu o vitalitate extraordinară şi cu mari daruri fireşti vor trebui să producă, în domeniul artelor şi al culturii, valori noi, încă nebănuite, prin care să ne dobîndim locul de cinste în concertul civilizaţiei universale“ [6].

Putem afirma astăzi, din perspectiva tot mai largă pe care o avem asupra perioadei interbelice, că exponenţi ai culturii noastre — între care şi profesori ai Universităţii ieşene — s-au manifestat strălucit, unii dintre ei intrînd definitiv în panteonul culturii universale. „După crearea statului naţional unitar, spunea Tudor Vianu, cultura română şi-a deschis aripile, s-a eliberat de probleme locale, a căpătat, firesc, accesul la universal. În viziunea marelui cărturar, ţara de la Dunăre şi Carpaţi devenise aptă să intre în marele dialog universal al culturilor, aducîndu-şi cu mai multă rodnicie contribuţia sa la soluţionarea sau la reformularea unor probleme cheie ce confruntă conştiinţa umanităţii. Este ceea ce s-a şi întîmplat în epoca dintre cele două războaie, cînd cultura noastră a participat efectiv, adeseori strălucit, la acea mare dezbatere planetară care, punînd în relaţie culturi, curente, stiluri, a definit ceea ce s-ar putea numi, peste graniţe şi peste specificul naţional, profilul spiritualităţii umane în veacul al XX-lea. Documentele intervenţiilor româneşti în acest dialog, încă nereeditate, le găsim, tulburătoare prin bogăţie şi prin mesaj, în presa culturală a vremii,

---

[3] *De vorbă cu Liviu Rebreanu.* Interviu apărut în revista „Spre ziuă“, I, nr. 1, 11 noiembrie 1923, p. 13—15 ; vezi Liviu Rebreanu, *Jurnal*, I, Editura Minerva, 1984, p. 360—361. În articolul program apărut în revista „Mişcarea literară“, I, nr. 1, 15 noiembrie 1924, Liviu Rebreanu relua această chestiune : „Literatura, artele, cultura românească se află, credem, într-o epocă de înflorire fără pereche în scurta noastră istorie culturală. Acum un sfert de secol ne puteam număra pe degete cărţile ce apăreau în cursul unui an, în cîte o ediţie modestă, care totuşi putrezeau prin rafturile puţinilor librari ; azi apar sute de volume noi în fiecare an, în mii de exemplare, găsind cîteva mii de cititori siguri [...]. O singură stagiune de teatru reprezintă azi mai multe piese româneşti noi decît o jumătate de secol înainte de război. Expoziţiile de artă sînt mai numeroase azi, într-un sezon, decît odinioară în zece ani. Scepticii vor ridica din umeri cu superioritate : «Dar calitatea ?» [...]. Cantitatea, indiferent de valoare, dovedeşte totuşi bogăţia rîvnei creatoare. Înainte de-a alege, trebuie să ai din ce anume să alegi. Cantitatea devine astfel premisa calităţii. Bogăţia cantitativă permite o mai îngrijită selecţie calitativă“ (în *loc. cit.*, p. 366—367).

[4] Al. Niculescu, *Limba culturii şi Unirea*, în „România Literară“, 7 decembrie 1978, p. 4.

[5] Simion Mehedinţi, *Caracterizarea etnografică a unui popor prin munca şi uneltele sale* (Discurs de recepţie la Academia Română, rostit la 6 iunie 1920), în *Discursuri de recepţie la Academia Română*, Editura Albatros, Bucureşti, 1980, p. 140.

[6] Liviu Rebreanu, *Gazeta literară*, articol de fond apărut în „Gazeta literară“, I, nr. 1, 31 ianuarie 1929, p. 1, în vol. Liviu Rebreanu, *Jurnal*, I ..., p. 410.

în profesiunile de credință, în contribuțiile teoretice ale marilor noștri creatori" [7]. Am reprodus aici cîteva aprecieri cu gîndul că ele reușesc, mai bine decît am fi putut-o face noi, să sublinieze avîntul culturii românești în perioada interbelică, avînt la care o contribuție notabilă a adus Universitatea noastră.

Învățămîntul s-a putut dezvolta și ca urmare a faptului că, în noile condiții, un număr mai mare de copii, tineri români, au putut urma diferite forme de învățămînt [8]. A fost unificată legislația școlară și organizarea învățămîntului primar, iar învățămîntul secundar și superior a fost legat mai strîns de necesitățile vieții moderne [9].

Numărul învățătorilor a crescut de la 13 600 în anul școlar 1918—1919, la 47 914, în anul 1937—1938. Numărul școlilor secundare teoretice și tehnice a crescut de la 186, cîte funcționau în 1919, la 825 în 1938. Dezvoltarea economică a României a făcut necesară o creștere a învățămîntului profesional, cuprinzînd școli de arte și meserii, licee industriale, agricole, comerciale etc. Învățămîntul superior a făcut progrese, în raport cu cerințele sporite, economico-administrative și cu noua etapă de dezvoltare a științei și culturii. Ca urmare a Unirii din 1918 și a prefacerilor care au însoțit-o (a reformei agrare, în special) a crescut considerabil numărul elevilor și al studenților. Celor două Universități, din București și Iași, li s-au adăugat, pe parcurs, Universitatea din Cluj, Universitatea din Cernăuți, Politehnica din București, Politehnica din Timișoara, Politehnica din Iași, Academia de arhitectură din București, Academia de drept din Oradea etc. Numărul studenților a crescut; raportat la populația țării, un student revenea la 500 de locuitori, ceea ce marca un progres față de perioada anterioară, dar nu acoperea încă nevoile de cadre ale țării, mai ales că un procent ridicat de studenți era concentrat în facultățile de drept; deși în creștere, un număr redus de studenți urmau facultățile sau secțiile cu profil tehnic.

Cu toate greutățile materiale pe care le întîmpinau numeroși studenți (taxe, cheltuieli de locuință și masă, numărul mic de burse ș.a.), învățămîntul superior a cunoscut în perioada interbelică o dezvoltare notabilă în ce privește extinderea rețelei, înzestrarea materială, conținutul disciplinelor de studiu și contribuția la dezvoltarea științei și culturii [10]. Față de aproximativ 500—600 de studenți în anii din preajma primului război mondial, numărul studenților Universității din Iași a crescut considerabil după 1918: 4 650 în 1923—1924, 5 879 în 1931—1932, 6 914 în 1933—1934, 6 209 în 1934—1935. Înființarea a două facultăți ale Universității la Chișinău (Teologia în 1926 și Științe agricole în 1933), desprinderea secțiilor tehnice în cadrul Școlii politehnice (1937) reprezintă și ele momente care reflectă cu pregnanță noile cerințe cărora a trebuit să le răspundă învățămîntul superior din Moldova, ca și din întreaga țară. Prindea viață ceea ce a promis rectorul, prof. dr. N. Leon, atunci cînd, la 30 martie 1918 (st. v.), transmitea Sfatului Țării călduroase urări pentru mărețul act săvîrșit spre întregirea neamului: „Universitatea din Iași va depune toată munca și inimă caldă spre a cimenta această legătură. Ea se bucură că forțe noi se adaugă la lucru pentru idealul și menirea noastră" [11].

Locul și rolul Universității ieșene nu pot fi înțelese desprinse de climatul de învățătură, de emulație spirituală existent în vechea capitală a Moldovei. Școlile din Iași cuprindeau numeroși tineri dornici de învățătură, veniți din numeroase localități ale Moldovei și din alte colțuri ale țării. În școlile ieșene [12] — cîteva din ele cu tradiții și apreciate pe plan

---

[7] Vezi Ilie Purcaru, *Demnitatea culturii*, în „Scînteia", 9 ianuarie 1983.

[8] *Istoria poporului român* (sub redacția acad. Andrei Oțetea), Editura Științifică, București, 1970, p. 378; D. Șandru, *Răspîndirea științei de carte în satele României între cele două războaie mondiale*, în „Cercetări Istorice", t. XI, Iași, 1980, p. 521 și urm.

[9] A. Loghin, I. Saizu, *Soluții în modernizarea rosturilor culturii românești (perioada interbelică)*, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol» din Iași", t. XX, 1983, p.191 și urm.

[10] *Istoria României între anii 1918—1981*. Manual universitar, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 209.

[11] Arhivele Statului Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza". Rectorat, dosar 4/1918, f. 64.

[12] La o populație de aproximativ 102 000 locuitori în 1930 și 111 000 în 1941 (vezi și A. Loghin, I. Agrigoroaiei, Em. Bold, *Iașul contemporan. Scurt istoric 1918—1969*, Iași, 1969, p. 31), orașul Iași dispunea, în comparație cu alte localități similare ca mărime, de o rețea de școli bine structurată pentru acea vreme. În preajma celui de al doilea război mondial ea cuprindea 16 grădinițe, 14 școli primare de băieți, 14 școli primare de fete, 4 școli primare mixte, 2 școli primare particulare, școli confesionale. Funcționau pentru fete cîteva școli profesionale și o școală de menaj. Lista se continuă cu două gimnazii („Alexan-

național — generații și generații de elevi însetate de cultură au primit, o dată cu cunoștințele respective, educația în spiritul ideilor umanismului, al prețuirii înaltelor valori politice, morale și culturale ale neamului. În ciuda unor limite ale sistemului de învățămînt de atunci, cea mai mare parte a învățătorilor și profesorilor secundari — unii dintre ei cu merite deosebite atît la catedră, cît și în cercetarea științifică — s-au situat pe o poziție înaintată, au încurajat elementele valoroase provenite din păturile de jos, le-au urmărit și ajutat în realizarea lor deplină. Învățămîntul secundar din Iași, și nu numai din Iași, a constituit o importantă rezervă de cadre pentru Universitatea din Dealul Copoului.

Activitatea de învățămînt și cultural-artistică a cunoscut o înflorire deosebită prin contribuția adusă de Conservatorul (Academia) de muzică și artă dramatică, Școala (Academia) de arte frumoase și Pinacoteca, Teatrul Național, Societatea Simfonică „George Enescu", Filarmonica „Moldova" ș.a. [13]. Reviste și ziare ca „Viața Românească" [14], „Manifest", „Ecoul", „Gîndul Vremii", „Iașul", „Însemnări Ieșene" [15], „Opinia" etc. — alături de altele, cu caracter strict științific — au avut, într-o măsură mai mare sau mai mică, cu nuanțe și limite politice asupra cărora nu ne oprim aici [16], un rol de îndeplinit în dezvoltarea vieții culturale și științifice a Iașului, a întregii țări.

Viața cultural-științifică a orașului Iași s-a caracterizat prin unitate și varietate, diversitate, în același timp. Unitatea era realizată, în special, prin ampla activitate a Universității. Dar această activitate nu se oprea la porțile Universității. Profesori de prestigiu au condus sau și-au pus amprenta asupra activității unor instituții de cultură, a unor publicații valoroase; mari personalități ale culturii și științei românești și-au legat strîns etape sau momente importante din viața lor de orașul Iași. Mișcarea teatrală și muzicală, artele plastice, arhivele statului, bibliotecile, ziarele și revistele, o serie de institute, societăți, cercuri etc. au beneficiat de contribuția de prestigiu, de înaltă ținută cultural-științifică și morală, a unor profesori; activitatea Universității — pe multiple planuri — a reprezentat o parte integrantă dintr-un întreg, național și local în același timp, din care nu poate fi detașată fără a primejdui înțelegerea fenomenului în ansamblul său.

Universitatea, orașul Iași în general, s-a manifestat ca un focar de cultură și știință în care aceste activități n-au fost nici un moment înțelese ca rupte de viață. Pentru majoritatea zdrobitoare a profesorilor, a lua poziție de apărare a principiilor democratice, împotriva curentelor extremiste, ultrareacționare, reprezenta o datorie civică elementară. Principala preocupare a celor mai mulți dintre profesori și studenți a fost procesul de învățămînt și de creație științifică, de studiere a disciplinelor la nivelul cuceririlor epocii, de parti-

---

dru cel Bun" și „Ștefan cel Mare"), două școli normale („Vasile Lupu" și „Mihail Sturza") ș.a. În categoria liceelor pentru băieți intrau: Liceul Național, Liceul Internat „C. Negruzzi", Liceul Seminarului Pedagogic Universitar (Liceul de Aplicații), Liceul Militar și Liceul (particular) „M. Kogălniceanu". La acestea se adăugau Liceul Tehnic și Industrial (într-o vreme a purtat numele de Școala de arte și meserii), două licee comerciale (de băieți și fete). Ca licee pentru fete funcționau: Liceul „Oltea Doamna", două licee particulare (Ortodox „Elena Odobescu" și „M. Kogălniceanu"), precum și Institutul „Notre Dame de Sion". Lista școlilor mai cuprindea Seminarul Ortodox și Seminarul Catolic, școlile de ucenici, Școala de Corecție ș. a. (*ibidem*, p. 55—56; *Enciclopedia României*, vol. II, s.a., p. 638; N. A. Bogdan, C. I. Eremia, *Cel mai bun ghid al Iașului*, Iași, 1932, p. 23).

[13] George Pascu, *100 de ani de la înființarea Conservatorului de muzică „George Enescu" din Iași*, Iași, 1964; Ilie Grămadă, *Teatrul Național „Vasile Alecsandri" (1816—1966)*, București, 1967.

[14] S-a observat chiar din perioada respectivă că „mișcarea culturală ieșeană datorește enorm de mult acestei reviste care, prin rodnica ei activitate pe terenul pur literar și critic mai ales, a adus și aduce un imens folos întregii culturi naționale". Se sublinia, de asemenea, valoarea ei în sensul dezvoltării bogatelor tradiții ieșene și semnificația revistei pe un plan mai larg, cu unele absolutizări lesne de înțeles în epocă și ușor de eliminat din perspectiva actuală: „Astăzi, cea mai mare și mai serioasă revistă românească, care poate sta alături de oricare altă revistă similară din străinătate — vorbim de «Viața Românească» — apare tot la Iași, ca pe vremuri «Convorbiri Literare» și «Contemporanul», sau ca «Arhiva» care apare și azi" (Ioan Dafin, *Iașii cultural și social*, vol. II, Iași, 1929, p. 247—248).

[15] Traian N. Gheorghiu, *Miercurile de la „Însemnări ieșene"*, Editura Junimea, Iași, 1980.

[16] George Ivașcu, *Jurnal ieșean 1935—1940*, Editura Cartea Românească, București, 1971; A. Karetchi, C. Cloșcă, *Publicații antifasciste ieșene*, Iași, 1969; Gh. I. Ioniță, A. Karetchi, *Intelectuali ieșeni în lupta antifascistă*, Iași, 1971.

cipare mai activă la îmbogățirea acestora printr-un dialog cît mai larg, prin contribuții originale. Confruntările politice nu trebuie privite izolat și prin aceasta supradimensionate. Au existat, după cum se știe, asemenea confruntări, probleme, mai ales cu cei *cîțiva* profesori și o *minoritate* de studenți, care s-au manifestat zgomotos, huliganic și violent (ceea ce poate lăsa impresia unei forțe mai mari decît cea reală). Adesea procesul de învățămînt a avut de suferit. Dar, Universitatea ieșeană nu a abdicat de la rosturile sale fundamentale. Slujită, cu inerentele excepții, de un corp didactic de înaltă ținută științifică și morală, situat pe pozițiile ideilor umanitare și democratice, frecventată de un tineret preocupat, în marea lui majoritate, de descoperirea tainelor cunoașterii, Universitatea a constituit, înainte de toate, o citadelă a învățămîntului, a științei și culturii naționale.

Trebuie menționat aici că, în repetate rînduri, studenții dornici de învățătură s-au delimitat în mod public de elementele extremiste și naționaliste, au cerut adoptarea măsurilor menite să asigure desfășurarea normală a cursurilor. Astfel, la 1 iulie 1920, ziarul „Opinia" a publicat un comunicat, semnat de un mare număr de studenți, care condamna mișcările extremiste : „Ne ridicăm în contra tuturor încercărilor de tulburare a vieții noastre studențești și facem apel la toți, colegi și colege, să adere la manifestarea liberă a conștiinței tinere oneste pentru a da dovada, în fața opiniei publice, că merităm tot respectul și concursul nostru în munca noastră depusă în și afară de Universitate". Deosebit de semnificativ din acest punct de vedere este și memoriul înaintat rectorului, de un grup de studenți, la 26 martie 1926 [17]. Ei se desolidarizau deschis de acei studenți naționaliști care, printr-o așa-zisă grevă, încercau să intimideze conducerea Universității pentru a satisface „revendicări" incompatibile, de fapt, cu normele legale și cu desfășurarea normală a procesului de învățămînt [18]. „Subsemnații, studenți și studente ai Universității din Iași, avem onoarea a vă aduce la cunoștință că memoriul remis la 5 martie a.c., de o *infimă* parte din colegii noștri, este departe de a exprima părerile și dorințele *marii majorități* a studenților și studentelor care doresc să urmeze în liniște cursurile universitare, avînd ferma convingere că revendicările universitare, *acele care intră în cadrul vieții universitare*, nu pot fi satisfăcute prin «grevă», adică prin dezordine și închiderea Universității, ci prin liniște și de comun acord cu organele superioare de conducere ale Universității. Subsemnații dorim ca Universitatea să rămînă deschisă pentru a ne putea continua studiile. Fiindcă însă încercările noastre de a lua parte la cursuri sînt zădărnicite de un număr *nu mai mare* de 60 de turburenți care maltratează prin loviri, insulte și huiduieli, atît la intrarea și ieșirea din Universitate, cît și oriunde pe stradă, vă rugăm respectuos să luați toate măsurile cuvenite ca să ni se garanteze libertatea de frecventare a cursurilor, precum și apărarea persoanei noastre, atît în Universitate, cît și în afară de Universitate. Numărul colegilor noștri, care sînt de părerea noastră, este *foarte mare ;* dacă însă memoriul de față este iscălit de un mic număr de colegi, cauza este că foarte puțini pot avea curajul de a suporta teroarea, sub toate formele ei, a celor 60 de îndrăzneți organizați pe bătaie și teroare (sublinierile ns., I.A.)" [19]. În încheiere, studenții precizau că după ce Universitatea va intra în liniște, vor prezenta „un memoriu amănunțit de îmbunătățiri pe care le credem indispensabile pentru bunul mers al Universității noastre, atît în ce privește completarea Universității cu instituții și materiale necesare, cît și în ce privește soarta studenților". Aceasta era poziția constructivă adoptată, de-a lungul unei întregi perioade, de majoritatea zdrobitoare a studenților, preocupați de îmbunătățirea condițiilor de viață și de studiu și dornici să se adape de la unul din puternicele izvoare ale culturii și științei românești [20].

---

[17] Arhivele Statului Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza" Iași, Rectorat, dosar 1/1926, f. 216—223.

[18] Vezi și Stelian Neagoe, *Triumful rațiunii împotriva violenței (Viața universitară ieșeană interbelică)*, Editura Junimea, Iași, 1977, p. 312 și urm.

[19] Inițial, memoriul a fost redactat în patru exemplare și iscălit de un grup de studenți. În zilele următoare însă, ca urmare și a atitudinii de solicitudine adoptată de conducerea Universității, mai multe exemplare au circulat prin facultăți și cămine, memoriul fiind semnat de un mare număr de studenți, care au dovedit astfel curaj și demnitate civică (Arhivele Statului Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza" Iași. Rectorat, dosar 1/1926, f. 336 și urm.).

[20] În anumite etape și momente, în strînsă legătură și cu evoluția unor fenomene din viața politică a țării și a relațiilor internaționale, mișcările naționaliste, profasciste din orașul Iași au cunoscut intensificări, în alte etape ele au dat înapoi și au cunoscut forme slabe de manifestare, pentru a răbufni uneori violent. „...Astăzi, — scria rectorul Traian Bratu, referindu-se la prima jumătate a deceniului al IV-lea — cred și ca urmare a atitudinii în-

Universitatea din Iași a fost confruntată, în special la sfîrșitul războiului[21], cu greutăți materiale deosebite; spațiul devenise mult prea restrîns, subvențiile erau insuficiente, mai ales că s-au manifestat discriminări în raport cu regimul asigurat Universității din București, fapt care explică transferarea unor profesori. Colegiul universitar, încă din ședința sa din 18 octombrie 1918, își exprima îngrijorarea față de acest fenomen, ce va lua, în anii următori, proporții tot mai mari, pentru unele facultăți sau secții. „Cazul colegului Rainer (discutat în această ședință — n.ns., I.A.), arăta prof. Al. Slătineanu, trebuie să ne pună pe gînduri în adevăr și să ne alarmeze cu toată seriozitatea [...]. El redeșteaptă vechea chestiune a regretabilelor transferări ale profesorilor buni de la Iași la catedrele similare sau identice de la facultățile Universității din București. Acest caz pune iarăși pe tapet o tristă realitate: aceea a stării de inferioritate în care e pusă Universitatea din Iași, față de aceea din București". Cu exemple concrete, prof. Al. Slătineanu evidenția deosebirea „între zestrea și subvențiile anuale" ale Facultății de Medicină din Iași și cele ale Facultății de Medicină din București. „Deci trebuie, în primul rînd, ca universitarii ieșeni să lupte hotărît și fără contenire pentru înlăturarea cauzelor de inferioritate între cele două facultăți (și nu numai între ele — n.ns., I.A.), cauze care dispărînd va dispare implicit și mult dezbătuta chestiune a transferărilor, care, trebuie s-o mărturisim nu poate fi decît în detrimentul Universității din Iași"[22]. Au existat și deosebiri în retribuirea profesorilor, cei de la Iași primind salarii mai mici decît cei din București[23]. Reținînd aici aspectul material, trebuie să observăm că o anumită mișcare a profesorilor din Iași spre București și Cluj (la noua universitate românească) a avut și alte explicații (unele deja menționate), că fenomenul este mai complex, intervenind și factori de altă natură. Deși mult mai rare, au fost și cazuri în care s-au înregistrat transferări de la București și chiar Cluj la Iași. În general, Universitatea din Iași a dat mai mult decît a primit, dar fenomenul nu trebuie scos în afara unui proces mai larg, de mișcare a profesorilor și ideilor în cadrul statului român întregit și centralizat. În anumite cazuri, transferarea la București a unor profesori a îngăduit o afirmare rapidă la Iași a unor valoroase cadre tinere, cu solide studii în țară și străinătate.

Un document deosebit de semnificativ pentru situația și menirea Universității din Iași în cadrul României întregite îl reprezintă *Darea de seamă asupra anului 1921/1922*, prezentată de rector, prof. Traian Bratu, în Aulă, cu prilejul inaugurării anului de învățămînt următor,

---

țelepte și energice a autorităților universitare, majoritatea covîrșitoare a studenților se ocupă cu studiile; iar încercările de a-i implica în mișcări al căror caracter nu este universitar și academic și ale căror scopuri reale nu pot fi totdeauna sincer mărturisite s-au dovedit neputincioase" („Anuarul Universității Mihăilene din Iași 1930—1935", Editura Universității Mihăilene, Iași, 1936, p. XVII).

[21] Arhivele Statului Iași, fond Universitatea „Al. I. Cuza". Rectorat (în continuare, Arh. St. Iași, Rectorat), dosar 7A/1918, f. 5.

[22] Ibidem, f. 45.

[23] Problema a revenit puternic în discuție în anii crizei economice din 1929—1933, cu prilejul introducerii curbelor de sacrificiu. Astfel, în ședința Consiliului universitar din 8 decembrie 1930, a fost luată în discuție retribuirea profesorilor universitari în special și a corpului didactic în general, inegalitatea de salarizare între profesorii diferitelor universități din țară, aplicarea curbelor de reduceri. Mai mulți profesori s-au ridicat împotriva acestei stări de lucruri, cerînd intervenția mai hotărîtă în parlament. Luînd cuvîntul, prof. P. Andrei preciza: „În parlament mă consider apărătorul interesului tuturor și pe lîngă dl. ministru și ceilalți colegi am pus și eu mari stăruințí pentru obținerea fondurilor cu care s-au ridicat din cărămidă construcțiile din curtea Universității și a clinicilor Spiridoniei. În comisia bugetară, n-am putut obține de la parlament mai mult, adică numai jumătate din suma necesară. Între parlamentarii membri ai corpului didactic este unitate de vederi și pe mîine seară voi prezida o întrunire a cărei moțiune va fi citită în parlament. Vom cere: salarii armonizate, după curba armonizării și numai după satisfacerea acesteia să se aplice curba de sacrificiu. Nu cerem milă, cerem recunoașterea drepturilor noastre; gradația făcînd parte integrantă din salar nu poate fi suspendată [...]. N-am uitat nici o dată că sînt profesor și consider mandatul de parlamentar pe al doilea plan...". Consiliul universitar adopta o *Moțiune* în care se cerea armonizarea salariilor profesorilor (și numai după aceea vor fi primite sacrificiile cerute de stat), menținerea gradației, reduceri pentru materiale didactice proporționale cu fondul bugetar alocat fiecărei Universități (ibidem, dosar 58/1930, f. 102—106; vezi și dosar 59/1930, f. 66—69).

la 8 noiembrie 1922 [24]. Avînd în vedere pertinența observațiilor, echilibrul și frumusețea expunerii, ne permitem să reproducem cîteva fragmente mai întinse :

„Trăim vremuri excepțional de mari, dar grele.

După cum neamul nostru e fericit de a vedea împlinit visul desmierdat de cei mai buni fii ai săi și pentru care s-au jertfit cei mai aleși dintre ei, însă deocamdată luptînd cu nenumărate greutăți, se zbate încă și se zbuciumă ca să vindece rănile rămase pe urma războiului, să așeze și să orînduiască noul stat și să se organizeze în noua sa casă — tot astfel și Universitatea noastră, oglindind în cadrul ei mai restrîns starea generală a țării, se înfățișează în anul școlar expirat cu o viață plină de cele mai variate semne ale vremurilor pe care le trăim, de la cele mai îmbucurătoare pînă la acelea care pricinuiesc cele mai mari griji și cel mai dureros zbucium.

Putem deci afirma că Universitatea din Iași simte pe deplin vremile mari prin care trece neamul nostru, dar în același timp se resimte și de toate greutățile acestor vremi și de toate problemele care se pun deodată cu realizarea unității noastre naționale.

Nu ajung cuvintele ca să poată exprima fericirea pe care o simte această Alma Mater a noastră, cînd vede crescînd în fiecare an numărul mare de studenți și studente care caută lumină și căldură la sînul său, venind din toate ținuturile locuite de români [...] ; nu pot să spun cît e de mîndră și fericită, cînd constată că mai bine de jumătate din cei 4 656 de studenți înscriși în anul trecut vin de dincolo de granițele vechiului regat. Sînt lucruri acestea atît de mari, atît de nespus de mari, încît pot zice că noi sîntem cea mai fericită generație a neamului nostru, cu atît mai mult că acum 10 ani nici unul din noi nu am fi cutezat să visăm măcar că le vom trăi și vedea aevea. Și acum ele sînt o realitate. Și Universitatea noastră poate susține cu mîndrie că ea constituie, noi credem în întreaga Românie Mare, dar desigur în răsărit de Carpați, cel mai important laborator, în care se plămădește unitatea sufletească și de conștiință națională a cetățenilor statului român în granițele lui firești. Și Universității noastre nu i se poate tăgădui meritul de a-și fi dat seama și a fost conștientă dintru început, încă din 1918, de cinstea excepțională a acestui rol mare care-i revenea, ci o ocazie de mulțămire sufletească să pot proclama sus și tare și în momentul acesta, că toți rectorii acestei Universități de la 1918 încoace și toți membrii Senatului și-au dat pe deplin seama de acest fapt, l-au accentuat în toate împrejurările și au lucrat în consecință" [25]. Universitatea a înlesnit apropierea între studenții veniți din diferitele provincii românești : sînt studenți distinși, chiar colaboratori și asistenți recrutați din teritoriile aflate pînă ieri sub dominație străină.

Palatul inaugurat în 1897 a devenit neîncăpător și insuficient înzestrat ; lipsesc materialele de laborator, combustibilul etc. O serie de greutăți provin din situația generală a țării, din proasta organizare a finanțelor statului etc. [26]. S-au primit unele ajutoare pentru cămine de la Banca Iașilor, Banca Dacia, Banca Moldova, de la unele prefecturi, s-au strîns fonduri prin serbările date de studenți etc. „Ne-a venit însă ajutor și din altă parte. Guvernul marii și generoasei noastre surori, guvernul Franței ne-a trimis și ne trimite în mod gratuit un număr însemnat de reviste și ne-a trimis cărți, ceea ce constituie un ajutor cît se poate de prețios în situația noastră actuală, cînd din cauza valutei cărțile străine ne sînt aproape inaccesibile".

Căminele care găzduiesc 500 de studenți și cantinele pentru aproape 700 de studenți reprezintă un ajutor „pe care studenții noștri nici nu-l puteau visa înainte de război" și pe care trebuie acum să-l prețuiască [27]. Sînt date și aprecieri care oglindesc eforturile depuse, rezultatele obținute și problemele rămase nerezolvate ; totodată, din perspectiva actuală, ne dăm seama de marile realizări obținute în anii socialismului în direcția creării unor condiții civilizate de viață și de studiu studenților noștri.

„Acestea — continua rectorul, în *Darea de seamă* — sînt multiplele griji și preocupări în mijlocul cărora Universitatea și-a desfășurat activitatea sa științifică și s-a silit a-și îndeplini misiunea de a da țării elemente pregătite de care are nevoie în toate ramurile vieții sale. Și cred că Universitatea a făcut tot ce i-a fost cu putință față de nenumeratele lipsuri și de stînjenirile de tot felul. S-au ținut cursuri, adesea cu paltonul în spinare, s-au făcut lucrări în laboratorii cît s-au putut mai multe cu material redus de care se dispunea. S-au ținut de către profesorii noștri și conferințe în Aulă, fie la Ateneul din Tătărași, fie la Universitatea populară din Chișinău, și aceste conferințe, chiar dacă s-au ținut pentru societăți de bine-

---

[24] Ibidem, dosar 2/1922, f. 534—541.
[25] Ibidem, f. 534.
[26] Ibidem, f. 535—536.
[27] Ibidem, f. 536—537.

facere sau instituţiuni culturale în afară de Universitate, totuşi pot fi socotite ca o extensiune a activităţii noastre strict universitare şi le revendicăm şi ca un titlu de merit al Universităţii noastre. Tot astfel amintesc aici bibliotecile populare înfiinţate pe la sate, şi în Bucovina şi în Transilvania şi în Moldova de dincoace de Prut, de către cercurile regionale ale studenţilor noştri în vremea de vacanţă, o activitate rodnică, de toată lauda, şi cu care Universitatea se mîndreşte"[28]. În încheiere, rectorul făcea un apel la muncă, la ajutor material şi moral „pentru această Universitate care trebuie să fie inima şi creierul şi fala Moldovei Mari..."[29].

Unele greutăţi vor fi depăşite (clădirea Universităţii se va mări considerabil), altele numai în parte. Peste toate acestea, Universitatea a desfăşurat o activitate ştiinţifică şi culturală prodigioasă, a făcut, reluînd expresia prof. Traian Bratu, tot ce i-a stat cu putinţă pentru a da ţării elemente bine pregătite, a ridica nivelul de cultură a maselor şi, am avea de adăugat, pentru a contribui la propăşirea ştiinţei româneşti.

La 1 noiembrie 1933, la deschiderea festivă a cursurilor s-a spus, cu deplin temei: „Istoria dezvoltării Universităţii ieşene se confundă perfect cu dezvoltarea ştiinţei româneşti. Datorită [şi] acestei Universităţi s-a putut arăta lumii că România are loc în concertul european. Universitatea din Iaşi n-a fost numai oglinda progresului ţării, ci şi o puternică afirmaţiune a naţionalismului"[30], cu sens de spirit, capacitate naţională pe plan internaţional. Într-adevăr, contribuţia Universităţii ieşene, a celorlalte institute academice şi de învăţămînt, la afirmarea noastră în viaţa internaţională, a crescut pe măsura ridicării societăţii româneşti pe noi trepte de dezvoltare.

Deşi au fost întîmpinate greutăţi materiale, în „Universitatea noastră — arăta rectorul la deschiderea anului de învăţămînt 1934/1935 — se munceşte intens" în domeniul cercetării ştiinţifice. Reviste proprii şi alte reviste ieşene, revistele străine de specialitate „dau dovezi despre aceasta prin articole şi comunicări asupra unor cercetări noi în domeniul ştiinţelor pozitive [...], publică rezultatele cercetărilor de specialitate făcute de profesorii Universităţii noastre în domeniul istoriei, filologiei, filosofiei sau al dreptului sau al medicinei; cărţi de valoare ştiinţifică recunoscută şi peste hotarele ţării continuă să apară ca produs al muncii profesorilor noştri. Astfel Universitatea poate fi mîndră şi mulţumită cu ceea ce produce şi ştie că are titluri pe care să se bizuie ori de cîte ori luptă pentru recunoaşterea drepturilor ei la existenţă"[31].

Într-adevăr, în legătură indisolubilă cu activitatea de la catedră, profesorii Universităţii ieşene şi-au intensificat eforturile în domeniul cercetării ştiinţifice, realizîndu-se în ansamblu un salt evident. În 1935, în *Schiţa dezvoltării învăţămîntului matematic la Universitatea din*

---

[28] Ibidem, f. 538—539.

[29] Ibidem, f. 541.

[30] Ibidem, dosar 16/1935, nep.; „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi 1930—1935", Editura Universităţii Mihăilene, Iaşi, 1936, p. 16.

[31] Arh. St. Iaşi, Rectorat, dosar 16/1935 nep.; „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi 1930—1935" ..., p. 18 şi urm. Fondurile — se arăta în *Darea de seamă pe anul 1933/1934* — sînt modeste şi Universitatea este departe de a-şi putea afirma (din acest punct de vedere — n. ns., I.A.) autonomia, căci depinde în totul de mijloacele ce-i pune statul la îndemînă". Trebuie să adăugăm că Universitatea primea ajutoare băneşti şi de la unele instituţii bancare, prefecturi de judeţe, fonduri sau fundaţii particulare etc. Existau şi greutăţi obiective, ca urmare a situaţiei financiare precare a statului în anumite perioade. Desigur, aceste precizări nu urmăresc decît să contureze o imagine echilibrată a acestei probleme. Realizările s-au obţinut printr-o luptă permanentă, prin acţiuni, presiuni diverse pentru a se asigura Universităţii un cadru corespunzător de funcţionare, pentru a se asigura studenţilor condiţii propice învăţăturii. „Şi totuşi, cu toată părerea de rău şi durerea ce resimţim, ne mîngîiem cu faptul că dintre toate universităţile române, Universitatea noastră a aruncat birul (taxa — I.A.) cel mai mic pe studenţi şi a obţinut jertfa cea mai mare de la profesori. Şi ne mai consolăm şi cu aceea că la universităţile străine taxele sînt incomparabil mai mari". Adresîndu-se studenţilor cu acelaşi prilej, rectorul îi îndemna la studiu organizat şi activitatea creatoare: „Inteligenţa este însuşirea primordială a poporului nostru. Trebuie însă completată cu muncă şi disciplină. Cine însă n-a ştiut să asculte atunci cînd a stat pe aceste bănci, nu va şti să conducă în viitor. În România e atîta de făcut. Dar fiecare să fie la locul său. Tineretul de azi va pricepe chemarea mea şi alături de mine va porni la munca ce trebuie depusă" (ibidem).

Iași, prof. Al. Myller propunea trei epoci : 1860—1864, 1864—1898 și după 1898 [32]. Fără a ne referi aici la primele două epoci și precizînd că între ele nu există delimitări absolute, remarcăm că, în mare parte, observațiile referitoare la etapa a III-a își găsesc, *și nu numai pentru matematică*, o confirmare puternică în special în anii de după Marea Unire. „În epoca precedentă (1864—1898 — n.ns., I.A.) profesorii își îndeplineau cu succes misiunea de a preda știința și a o răspîndi reproductiv ; în această epocă (a III-a — n.ns., I.A.), în secțiunea matematică începe să se dezvolte și o activitate științifică originală. Profesorii, cărora legea le cere acum să fie doctori în matematici, publică lucrările lor în revistele științifice din străinătate și în cele ce se creează în țară. Încetul cu încetul și elevii lor se interesează și produc științificește ; în 1920 se susține în Iași prima teză de doctorat în matematici. Înființarea posturilor de asistenți pe lîngă profesori (1919) dă posibilitatea de a se reține într-un mediu științific tineri de valoare, care la rîndul lor lucrează. Cursurile fundamentale au rămas aceleași, dar și-au schimbat puțin caracterul, au devenit mai personale și mai dezvoltate ; s-au introdus cursuri libere în care se dezvoltă subiecte speciale ce variază an de an ; s-a dat o importanță mai mare exercițiilor și lucrărilor seminariale. Influența franceză a rămas în organizarea cursurilor, dar *izvorul de informație, inspirație științifică este acum literatura matematică universală* (sublinierea ns., I.A.)“ [33]. Cu unele completări și observații care se pot face pentru fiecare facultate, secție sau disciplină, sînt surprinse aici elemente esențiale ale intrării învățămîntului și științei de la Universitatea ieșeană într-o nouă etapă de dezvoltare, etapă *pregătită* de întreaga-i evoluție anterioară. Acordarea de doctorate, reținerea ca asistenți a unor valoroși studenți, lărgirea informației, densitatea cursurilor etc. au constituit factori care au îngăduit aprofundarea cercetării, în condițiile conturării, în anumite direcții, acolo unde pe lîngă elementele obiective au existat și cele subiective, *a unor școli științifice*. În anumite discipline bazele au fost puse încă înainte de război, dar, neîndoios, după 1918, acolo unde s-au format asemenea școli, și exemplele sînt numeroase, cercetarea și învățămîntul au avut enorm de cîștigat, Universitatea intervenind activ în patrimoniul național și în marele dialog cultural angajat cu străinătatea.

Progresele înregistrate în evoluția Universității erau remarcate și în preajma împlinirii, în 1935, a 100 de ani de la înființarea Academiei Mihăilene și a 75 de ani de la înființarea Universității (ce primise la 1 noiembrie 1933 denumirea de Mihăileană). În primăvara anului 1934, rectorul se adresa cu un memoriu ministrului Instrucțiunii Publice, cerînd să se aprobe organizarea, cu acest prilej, a unor festivități deosebite. „Anii 1835—1935, se arăta în memoriu, coincid în parte și cu epoca regenerării și renașterii noastre ca națiune și ca stat, o fază foarte însemnată în istoria culturii noastre naționale“. Alături de invitați români, ar urma să participe și invitați străini, „care s-ar putea convinge *de visu* despre progresele înfăptuite de cultura europeană la noi în țară în decurs de o sută de ani“. Aceste serbări ar deveni o grandioasă manifestare a vieții naționale în domeniul creației culturale și științifice [34].

Publicațiile periodice ale Universității erau puține la număr ; lor li se adaugă publicațiile unor institute, societăți, cercuri etc., care funcționau în sau pe lîngă Universitate (conduse de profesori de prestigiu ai Universității), alte publicații ieșene [35] și din alte centre ale țării.

Principala revistă a Universității era „Annales scientifiques de l'Université de Iassy“, cu subtitlul „L'organe de publication de la Société scientifique de Iassy“. Înființată în 1900, ea a apărut cu un număr variabil de pagini (între aproximativ 400 și 750 de pagini în perioada interbelică) și a avut, în calitate de directori, profesori-savanți ai Universității noastre (Ion Borcea, C. Motăș, Octav Mayer, ș.a.). Poate fi considerată una din cele mai importante reviste științifice românești. Începînd cu 1910, a apărut trimestrial și o altă revistă a Universității, „Revista științifică «V. Adamachi» din Iași“, care a publicat alături de contribuții originale, articole de popularizare a științei. Dintre periodicele ieșene mai vechi, care continuă să apară în perioada interbelică, amintim aici cel înființat în 1878, „Sieben-

---

32 În „Revista Științifică «V. Adamachi»“, nr. L, 1935 ; vezi și Arh. St. Iași, Rectorat, dosar 6/1934, f. 25 și urm.

33 Se arăta că la aceasta a contribuit și dotarea materială cu aparate, observatorul astronomic, laboratorul de mecanică și Biblioteca Seminarului Matematic, înființată în 1910 : „Astăzi biblioteca se poate compara, prin materialul ce conține, cu cele mai bune din lume“ (ibidem).

34 Arh. St. Iași, Rectorat, dosar 6/1934, f. 1—2.

35 Vezi și lista publicațiilor ieșene la care au colaborat, în perioada 1930—1935, profesorii Universității, în Arh. st. Iași, Rectorat, dosar 6/1930 ; „Anuarul Universității Mihăilene 1930—1935“ ..., p. 633—634.

bürgische Vierteljahrsschrift". Korrespondenzblatt des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde; apărea lunar, cu 350—400 pagini, sub conducerea lui Karl Kurt Klein, care a fost o vreme şi directorul Bibliotecii universitare. Începînd cu vol. 35 din 1924, „Revue Médico-Chirurgicale de Iassy" se contopeşte cu „Bulletin de la Société des Médecins et des Naturalistes". Acesta, înfiinţat în 1887, continuă să apară şi în perioada interbelică, de şase ori pe an, cu un număr de pagini (anual) de aproximativ 275—730. Revista „Arhiva", organ al Societăţii Istorico-Filosofice din Iaşi, apărea din anul 1889. Mulţi ani l-a avut ca director pe cunoscutul slavist, prof. Ilie Bărbulescu. Dintre revistele mai vechi, amintim şi „Justiţia", revistă de drept, economie şi sociologie, cu apariţie lunară, avîndu-l ca director pe prof. Florin Sion.

După Unirea din 1918, în strînsă legătură cu dezvoltarea ştiinţelor şi ca expresie a creşterii locului şi rolului Universităţii ieşene în cultura naţională, apar noi publicaţii. Unele au o apariţie neregulată, altele o apariţie scurtă, dar aceasta nu le-a împiedicat să-şi dobîndească prestigiu în domeniul respectiv. Începînd cu 1922, apare „Buletinul Seminarului Pedagogic Universitar din Iaşi", subintitulat revistă de pedagogie, filosofie, ştiinţe şi litere; l-a avut director, mai întîi, pe prof. Ion Găvănescul şi, apoi, pe prof. Paul Nicorescu. În acelaşi an apare „Luteţia", organ al cercului de prietenie şi studii româno-franceze cu acelaşi nume şi director, prof. N. Şerban. Sub aceeaşi conducere a început să apară din 1929 „Gallia", revistă de studii franceze. Din 1924 apare (cu două—şase numere pe an) „Bulletin de la Société Roumaine de Neurologie, Psychiatrie, Psychologie et Endocrinologie", avîndu-i ca directori pe prof. C. I. Parhon (pînă în 1933) şi, apoi pe prof. Leon Ballif. În 1925 a fost înfiinţată, sub conducerea lui Ilie Minea, revista „Cercetări Istorice", iar, din 1927, „Arta şi Arheologia" (de obicei, un număr pe an), avîndu-l ca director pe Orest Tafrali şi „Revista critică" (director, prof. Giorge Pascu), cu aproximativ patru numere pe an.

În perioada 1927—1930 a apărut revista de mare prestigiu „Minerva", „revistă de sinteză culturală", organ al Societăţii de Filosofie şi Ştiinţe Sociale din Iaşi, avîndu-l ca director pe prof. Petre Andrei. În 1929 a fost înfiinţată „Bulletin de la Société de Pédiatrie de Iaşi" (director, prof. Ştefan Graçoski), cu o apariţie de aproximativ 3 numere pe an. Din 1934 a început să apară „Buletinul Institutului de Filologie Română «Alexandru Philippide»" (director, prof. Iorgu Iordan). În 1937 se înfiinţează „Buletinul Institutului de Legislaţie Agrară din Iaşi", avîndu-l ca director pe prof. Valeriu Bulgaru. Biblioteca Institutului primea, prin abonamente sau schimb, 27 de publicaţii periodice româneşti şi 15 străine (din Paris, Roma, Florenţa, Berlin, Kiel, Londra, Copenhaga) [36].

Universitari ieşeni au avut, aşa cum s-a arătat, un rol important în reluarea şi continuarea apariţiei „Vieţii Româneşti" (începînd cu 1920 şi pînă în 1933, cînd s-a mutat la Bucureşti), în apariţia altor reviste ieşene, între care se detaşează „Însemnări Ieşene" (1936—1940), condusă de M. Sadoveanu, Gr. T. Popa şi Gh. Topîrceanu (după moartea acestuia, de M. Codreanu) [37]. Cadre didactice ale Universităţii au avut colaborări importante la alte publicaţii ieşene, precum „Ecoul", „Manifest", „Gîndul Vremii", „Jurnal Literar" ş. a. Pe lîngă creaţiile literare, pe lîngă intervenţiile cu caracter politic, pe de o poziţie democratică, antifascistă, în aceste reviste (în mod deosebit în „Viaţa românească" şi „Însemnări ieşene"), au apărut articole cu caracter ştiinţific în domeniul criticii şi istoriei literare, al istoriei şi

---

36 Arh. St. Iaşi, Rectorat, dosar 82/1937, nep.

37 Traian N. Gheorghiu, *Miercurile de la „Însemnări ieşene"*, Editura „Junimea" Iaşi, 1980, p. 8. Apariţia şi orientarea revistei au fost discutate în cadrul Asociaţiei „Prietenii Universităţii", care reunea oameni de cultură şi tinere talente ieşene (*ibidem*, p. 20). În şedinţa din 11 mai 1935, Senatul universitar lua cunoştinţă de depunerea la rectorat a actului constitutiv al Asociaţiei „Prietenii Universităţii". Statutele sale erau autentificate de Tribunalul din Iaşi, secţia a III-a, sub nr. 1085 din 21 martie 1935 (Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 50/1936, f. 122). Asociaţia „are în fruntea ei Universitatea şi îşi propune, în primul rînd, să ajute această înaltă instituţie. Ea se consideră ca un organism ieşit din iniţiativa Universităţii pentru apărarea şi perfecţionarea instituţiilor Iaşului şi ale Moldovei [...]. Asociaţia îşi propune ca, prin activitatea personală şi colectivă a membrilor şi prin tipărirea şi răspîndirea unei reviste *literare şi ştiinţifice* (sublinierea ns., I.A.) să stimuleze lumea intelectuală a Moldovei pentru a-şi relua tradiţionalul său rol în cultura şi viaţa socială românească". Sediul ei era în Universitate. Comitetul de conducere se compunea din: Mitropolitul Nicodim — preşedinte de onoare, prof. Ion Tănăsescu — preşedinte; vicepreşedinţi: Mihail Sadoveanu, Oswald Racovitză (primarul oraşului), prof. Petru Dragomirescu; secretar general — prof. Grigore T. Popa („Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi 1930—1935" ..., p. 605—606).

filosofiei, al sociologiei și psihologiei, al economiei și demografiei, al dreptului românesc și internațional, al medicinei și în alte domenii.

Prezentarea, aproximativ în ordine cronologică, a publicațiilor Universității (lista lor nu e completă) [38] și-a propus să reflecteze intensificarea preocupărilor cultural-științifice odată cu trecerea anilor, după primul război mondial. În acest fel este evidențiată și activitatea, tot mai bogată în roade, a unor seminarii, societăți, institute etc. care au ființat în sau pe lîngă Universitate, avînd în frunte profesori de prestigiu, între care unii creatori de școală în domeniile respective.

Profesorii Universității ieșene au publicat valoroase studii în reviste de specialitate care apăreau la București și în alte centre culturale din țară. Un fapt remarcabil este prezența activă în publicațiile de specialitate de peste hotare. Efectuarea studiilor în străinătate, contactele permanente manifestate sub diferite forme au îngăduit publicarea unor lucrări în țările respective. Au apărut volume de amploare, teze de doctorat, comunicările susținute la congresele și conferințele științifice internaționale, articole în reviste de specialitate etc. Numărul lor este prea mare pentru a fi reprodus aici. Enumerăm numai cîteva din publicațiile apărute în străinătate, la care au colaborat profesori ai Universității noastre: „Séances et Travaux de l'Académie des Sciences Morales et Politique" (Paris), „Rendiconti della Reale Academia dei Lincei" (Roma), „Rendiconti del Seminario matematico di Roma", „Comptes rendus des séances de l'Académie des Sciences de Paris", „Bulletin des Sciences Mathématiques" (Paris), „Annales d'Anatomie Pathologique" (Paris), „Zeitschrift für Krebsforschung" (Berlin), „Revue vneurologii a psychiatrii" (Praga), „Annales de l'Institut Pasteur", „Deutsche Med. Wochenschrift", „Zeitschrift für experimentale Pathologie und Therapie", „Therapie der Gegenwart", „Berichte der Deut. chem. Gesellschaft", „Revue générale des Sciences" (Paris), „Bull. Soc. Géol. de France", „Revue trimestrielle de droit civil" (Paris), „Annales de la Société Polonaise de Mathématiques", „Ephemeris Daco-Romana" (buletinul Școlii române de la Roma), „America" (ziarul românilor din America) și multe altele.

În aceste publicații, ca și în altele, au apărut de asemenea, recenzii, aprecieri elogioase pe marginea unor lucrări științifice elaborate de cadre didactice ale Universității din Iași.

Schimbul de publicații a constituit un mijloc prin care se făceau cunoscute reciproc rezultatele cercetării științifice și ale altor activități. Exista un schimb organizat, efectuat prin Biblioteca Universității, prin cea a Seminarului Matematic și prin alte biblioteci ale Universității. Universitatea a fost solicitată, în repetate rînduri, să-și trimită publicațiile și lucrările valoroase ale profesorilor săi unor instituții din țară și străinătate; s-au făcut, de asemenea, schimburi directe, personale.

Este cunoscut faptul că Universitatea din Iași a acordat un important sprijin tinerei Universități de la Cluj. Pe această linie se înscrie și donația de publicații disponibile solicitată, în noiembrie 1921, de directorul Seminarului pedagogic al Universității din Cluj, Onisifor Ghibu [39]. Asemenea schimburi au fost, fără îndoială, mai numeroase, dovedind grija universităților românești în promovarea unei politici culturale menite să contribuie, după 1918, într-o măsură mult mai mare, la opera de educație a întregii națiuni.

În ce privește schimburile cu străinătatea, legăturile prin publicații cu diferite centre universitare din lume, cîteva exemple oferite de materialul de arhivă sînt deosebit de semnificative. În ședința din 21 mai 1919, Senatul Universității lua cunoștință de adresa Universității statului New York prin care se cerea trimiterea tuturor publicațiilor aparținînd membrilor corpului profesoral universitar ieșean. Senatul hotăra să se comunice aceasta decanatelor pentru a decide în sens favorabil, „avîndu-se în vedere atențiunea ce se acordă Universității noastre de către înaltul așezămînt de cultură american" [40].

La sfîrșitul anului 1920, guvernul francez, în semn de omagiu pentru Universitatea din Iași, subscria un abonament anual pentru 20 de reviste franceze pe adresa Bibliotecii Universitare din Iași [41]. În iulie 1937, prin Ministerul Afacerilor Străine al României, Universitatea din Iași primea gratuit opt abonamente la revista „L'Europe Nouvelle" [42]. În octombrie 1937, Ministerul Afacerilor Străine al Franței (prin Institutul Francez de Înalte Studii

---

[38] Vezi și „Anuarul Universității Mihăilene din Iași 1930—1935" ...., p. 633—636.
[39] Arh. St. Iași, Rectorat, dosar 22/1921, f. 21.
[40] Ibidem, dosar 23/1919, f. 40.
[41] Ibidem, dosar 5/1920, f. 332.
[42] Ibidem, dosar 3/1937, f. 1 și 373.

din România) a făcut o donaţie de cărţi institutelor de învăţămînt superior româneşti, Universităţii din Iaşi revenindu-i cărţi în valoare de 30 000 franci [43].

În primăvara anului 1929, Comisia Naţională Română de Cooperaţie Intelectuală trimitea scrisori Universităţii din Iaşi, arătînd că Institutul Internaţional de Cooperaţie Intelectuală publică în fiecare an o broşură care conţine lista cărţilor de mare valoare apărute în fiecare ţară membră. În broşura aflată în pregătire, România va figura cu cărţile apărute în 1927 şi 1928, pentru fiecare an cîte zece lucrări. Se cerea Universităţii a indica lucrările pe care le socoteşte mai importante pentru a se ţine seama de ele la întocmirea listei definitive de către Comisia Naţională. Se indicau (în ordinea din cele două liste aflate în arhivă, una a Facultăţii de Ştiinţe şi cealaltă a Facultăţii de Drept) lucrări aparţinînd lui I. Simionescu, V. C. Buţureanu, C. Motăş, Ioan Borcea. N. L. Cosmovici, Paul Bujor, V Myller, S. Sanielevici, P. Bogdan, Em. Diaconescu, Mihai David, Gh. Năstase, Al. Myller, Al. Popovici, C. V. Gheorghiu şi B. Arventiev şi, respectiv, V. V. Pella, N. Daşcovici, Traian Ionaşcu, Ştefan Berechet, Valeriu Bulgaru. Numărul lucrărilor apărute în decurs de doi ani la cele două facultăţi este mare, dar valoarea lor (şi nu se putea altfel) este inegală; remarcăm existenţa unor tratate şi articole, contribuţii însemnate în domeniile respective, apărute în reviste româneşti şi străine [44].

Efectuarea schimburilor cu străinătatea [45] întîmpina greutăţi de natură materială, organizatorică etc. La nivel naţional, propaganda culturală în exterior nu era urmărită cu atenţia cuvenită. Problema este mai complexă şi nu poate fi tratată aici. Oricum Universitatea din Iaşi a fost solicitată şi a reuşit să contribuie la această acţiune importantă, nu numai din punct de vedere strict cultural.

Integrarea Universităţii din Iaşi în circuitul de valori naţionale, creşterea contribuţiei ei la îmbogăţirea culturii şi ştiinţei româneşti şi la afirmarea mai intensă în lume a fost posibilă şi ca urmare a studiilor şi cercetărilor făcute în străinătate de membrii corpului său profesoral. Cu toate greutăţile existente, statul român, ministerul şi Universitatea au acordat burse, concedii pentru studii şi alte ajutoare băneşti [46]; la acestea s-au adăugat bursele acordate de state străine, de instituţii de ştiinţe sau fundaţii din străinătate etc. Au fost susţinute cu succes teze de doctorat în diferite centre universitare, au fost întreprinse o serie de cercetări în comun, menţinîndu-se în unele cazuri legături permanente.

Universitatea din Iaşi a beneficiat de un mare număr de burse acordate de guvernul francez, de unele instituţii de cultură franceze (de exemplu, Institutul Francez de Înalte Studii) pentru studii de specializare în Franţa [47]. De asemenea, Fundaţia Rockefeller a acordat însemnate burse pentru efectuarea unor cercetări în domeniul medicinei [48].

---

[43] Ibidem, f. 640. Se cerea a se alege volumele respective dintr-un catalog întocmit cu acest scop.

[44] Vezi listele cu aceste lucrări, în Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 1/1929, f. 208—212.

[45] Pentru schimburile efectuate prin Biblioteca Universităţii şi donaţiile primite, vezi şi „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi" 1930—1935" ..., p. 526—527.

[46] Arh. St. Iaşi, Rectorat, dosar 27/1920—1929, f. 74, 103, 119; dosar 34/1924, f. 115—116, 120—124; dosar 41/1926, f. 169—175, 178—182; dosar 40/1928, f. 2; dosar 41/1928, f. 48; dosar 59/1930, f. 248 şi urm.; dosar 4/1931, f. 794, 798; dosar 44/1931, f. 13—19; dosar 46/1933, f. 62; dosar 16/1935, *passim*; dosar 6/1937, f. 46—48, 77; dosar 12/1937, *passim* ş.a.

[47] Ibidem, dosar 4/1931, f. 8; dosar 3/1937, f. 681 ş.a.; „Anuarul Universităţii Mihăilene Iaşi 1930—1935" ..., p. 136, 142, 173 ş.a.

[48] Arh. St. Iaşi, Rectorat, dosar 53/1927, f. 92 şi urm.; dosar 59/1930, f. 85 şi urm.; dosar 16/1935, nep.; vezi şi C. Romanescu, *Un secol de învăţămînt medical superior la Iaşi. Facultatea de medicină (1879—1948)*, Iaşi, 1979, p. 109 şi urm.

Efectuarea unor specializări și călătorii de studii în străinătate, obținerea de doctorate, vizitele reciproce etc. au determinat o dezvoltare a legăturilor cu instituții și personalități științifice din străinătate și chiar realizarea unor colaborări cu rezultate importante în unele direcții științifice. Două exemple sînt deosebit de grăitoare în acest sens. Luînd în discuție și aprobînd cererea de creare a unei conferințe de Reactivitate și structura materiei pe lîngă Facultatea de științe a Universității, pentru șeful de lucrări Horia Hulubei, Senatul (în ședința din 27 noiembrie 1934) a consimțit, totodată, ca acesta să colaboreze cu profesorul Jean Perrin, lucrînd la Paris șase luni (de la 1 ianuarie la 1 iulie) și celelalte șase luni la Iași [49], situație care se va repeta în anii următori. Prof. Gr. T. Popa a fost invitat pentru lucrări, cîte cinci luni, în anii 1928, 1930 și 1932, de către Universitatea din Londra (University College) și pentru patru luni, în 1935, de către Universitatea din Cambridge, Research Fellow și Demonstrator [50].

Faptul că Iașul era apreciat ca unul din cele mai importante centre științifice ale țării rezultă și din găzduirea unor importante manifestări cu caracter național sau internațional, în cadrul cărora profesori ai Universității au avut contribuții valoroase. Astfel, s-au ținut la Iași: Congresul de bizantinologie (1924) [51], al X-lea Congres al Societății Române de Psihiatrie, Neurologie și Endocrinologie (1930) [52], Congresul de balneologie (1934) [53], Congresul național de tuberculoză (1935) [54], al V-lea Congres național de numismatică și arheologie (14—16 octombrie 1937) [55], Congresul național de neurologie, psihiatrie, psihologie, endocrinologie și medicină legală (24—26 octombrie 1937) [56] și altele.

Universitatea ieșeană a fost invitată să-și trimită reprezentanți la diferite manifestări culturale și științifice organizate în străinătate. Chiar dacă nu toate invitațiile au fost onorate, fie din motive financiare, fie din alte motive, ele reprezintă încă o dovadă a prestigiului de care se bucura instituția noastră în multe țări. Din numeroasele exemple care ne stau la dispoziție, ne oprim asupra cîtorva.

Profesorul N. Florov, de la secția de științe agricole, a participat cu comunicări la Conferința internațională de agropedologie de la Praga (1922) și la Congresul internațional de agrogeologie de la Washington (1927).

Întors de la Congresul de medicină desfășurat la Paris în octombrie 1927, unde a reprezentat Facultatea de Medicină din Iași, prof. dr. Bacaloglu scria: „Primirea ce mi s-a făcut, ca român și ca fost elev al școlii franceze, fost intern al spitalelor din Paris, a întrecut toate așteptările noastre. Președintele Congresului, prof. Teissier, a avut cea mai mare solicitudine și atențiune pentru profesorul de clinică medicală din Iași; de asemenea, prof.

---

[49] Arh. St. Iași, Rectorat, dosar 50/1934, f. 47.

[50] Ibidem, dosar 12/1937, nep.

[51] Ibidem, dosar 8/1924, f. 48. Rectorul, prof. Al. Slătineanu, invita pe cei 62 de profesori ai Universității să participe la primirea oficială a congresiștilor, în Aulă, la 23 aprilie 1924.

[52] Ibidem, dosar 58/1930, f. 69; „Anuarul Universității Mihăilene 1930—1935" ..., p. 135.

[53] Arh. st. Iași, Rectorat, dosar 16/1935, nep.

[54] Ibidem.

[55] Din comitetul de organizare au făcut parte profesorii universitari Paul Nicorescu (președinte), Gh. Brătianu, I. M. Marinescu, Ilie Minea, Andrei Oțetea, Gh. Zane, conferențiari și asistenți universitari și profesori secundari (ibidem, dosar 2/1937, f. 571—572).

[56] Ibidem, f. 396. Președintele comitetului de organizare a fost prof. Leon Ballif (vezi și C. Romanescu, *op. cit.* p. 127). Sub auspiciile Universității a fost organizat, în februarie 1938, de către Catedra de zootehnie a Facultății de științe agricole din Chișinău, în colaborare cu Sindicatul crescătorilor de oi caracul din Chișinău, primul Congres al crescătorilor de oi caracul; președinte de onoare — ministrul Agriculturii, prof. Ionescu-Sisești. Lucrările Congresului au fost tipărite într-un volum de 168 pagini (Arh. st. Iași, Rectorat, dosar 12/1937, nep.).

Vidal, care la un curs la Spitalul Cochin, la care am participat, ne-a făcut marea onoare să citeze lucrările și activitatea ce am desfășurat-o în cariera noastră medicală" [57].

Profesorul dr. Ballif a participat în 1929 ca delegat român, în Comitetul de pregătire a Congresului internațional de neurologie de la Berna, iar în 1930 ca delegat român la Congresul internațional de igienă mintală de la Washington [58].

Pentru al XIII-lea Congres internațional de fiziologie (Boston, august 1929), Consiliul Facultății de științe delega pe prof. N. Cosmovici să participe și cerea a se interveni la minister pentru a i se acorda „un fond de cheltuieli de deplasare". Prof. Ion Sava Atanasiu a participat la serbările centenarului Societății de biologie a Franței [59].

Dintre profesorii Universității care au participat, cu comunicări, la manifestări științifice peste hotare mai amintim aici: prof. C. I. Parhon (Congresul internațional de neurologie, Berna, 1931), prof. Gh. Tudoran (Congresul internațional de thalassoterapie, Berck sur Mer, 1931), prof. P. Niculescu (delegat al Ministerului Sănătății la Congresul litiazei biliare de la Vichy — 1932 și membru în Comitetul Congresului de balneologie al Micii Antante, Praga — 1934, unde a prezentat și un raport în numele delegației române); prof. C. Popovici (Congresul interbalcanic al matematicienilor, organizat la Atena, în 1934), prof Gh. Brătianu a participat la Congresul de studii bizantine de la Sofia — 1934, iar în aprilie 1937, prof. Paul Nicorescu a reprezentat Universitatea din Iași la serbările prilejuite de aniversarea Universității din Atena; prof. Al. Ionescu-Matiu a prezentat mai multe comunicări în cadrul congreselor și conferințelor internaționale de chimie ce s-au ținut de-a lungul anilor, la Haga, Paris, Bruxelles și Madrid [60].

În iunie 1937, Universitatea din Iași era invitată să participe la al IX-lea Congres internațional de filosofie („Congresul Descartes") de la Paris (31 iulie — 6 august 1937) și la prima Reuniune internațională de fizică, chimie și biologie („Congrès du Palais de la Découverte") [61] de la Paris, în timpul Expoziției Internaționale din 30 septembrie — 9 octombrie 1937 [62]. Pentru Congresul de filosofie a fost delegat Ion Petrovici, iar pentru cea de a doua manifestare, P. Bogdan (chimie fizicală), C. V. Gheorghiu (chimie organică) și I. G. Botez (biologie) [63]. Tot în 1937, conf. Ilie Popa a participat la Congresul Academiei de istoria științelor, desfășurat la Praga [64].

De altfel, anii 1937—1938 au marcat o participare intensă la manifestări științifice internaționale. La acțiunile menționate, putem adăuga cîteva desfășurate în 1938: participarea prof. Petru Bogdan la al X-lea Congres internațional de chimie pură și aplicată (Roma); a conf. Cezar Parteni-Antoni și V. Georgescu, la Congresul electrotehnic al Micii Înțelegeri de la Praga; a prof. Valeriu Bulgaru, în calitate de secretar general al Comitetului român de organizare și de președinte al delegației române, la primul Congres internațional de credit agricol — Neapole; a profesorilor Gh. Brătianu și Andrei Oțetea, la Congresul internațional de istorie — Zürich ș.a. [65]. Remarcăm prezența activă — și am dat aici numai cîteva exemple — a delegaților Universității din Iași la congrese, conferințe, simpozioane etc. internaționale; în unele cazuri, ei au făcut parte din comitetele de organizare, iar, cel mai

[57] Ibidem, dosar 7/1927, f. 102—103.

[58] Ibidem, 16/1935 nep.

[59] Ibidem, dosar 27/1920—1929, f. 141; dosar 59/1930, f. 248.

[60] Ibidem, dosar 4/1936, nep.; dosar 16/1935, nep., dosar 18/1933, f. 83 ș.a.

[61] Palais de la Découverte — instituție a Universității din Paris, de popularizare a științelor, înființată în 1937.

[62] Arh. st. Iași, Rectorat, dosar 18/1933, f. 103; dosar 16/1935 nep.

[63] Ibidem, dosar 3/1937, f. 103; dosar 12/1937, nep.

[64] Ibidem, dosar 12/1937, nep.

[65] Ibidem.

adesea, au susţinut rapoarte şi comunicări, publicate în volumele respective sau în numere speciale ale periodicelor de specialitate apărute în străinătate.

Universitatea din Iaşi a primit şi anumite recunoaşteri din străinătate, fie sub forma unor aprecieri la adresa instituţiei, în ansamblul său, fie prin titlurile conferite unora din profesorii săi. In 1919, o misiune universitară franceză a vizitat Universitatea; în cadrul festivităţilor care au avut loc cu acest prilej a fost înmînată Universităţii *Medalia comemorativă*. Senatul lua act „de frumosul dar făcut Universităţii de către Universitatea din Paris" şi îl autoriza pe rector să mulţumească prorectoratului acesteia şi ministrului Franţei în România, Saint-Aulaire [66].

Universitatea din Nancy a conferit profesorului P. Bogdan titlul de „doctor honoris causa". Consiliul profesoral al Facultăţii de Ştiinţe, întrunit la 25 septembrie 1924, considera aceasta „ca o deosebită cinste ce se aduce Facultăţii de Ştiinţe din Iaşi" [67], iar Senatul, în şedinţa din 4 octombrie 1924, consemna că prof. P. Bogdan este invitat la Nancy, la 20 noiembrie, spre a i se înmîna diploma şi insigniile; totodată, hotăra a trimite Universităţii din Nancy o adresă de mulţumire [68].

Prof. C. I. Parhon fusese premiat în 1908 cu „Premiul Serfiotti" [69]; în 1926, prof. Ioan Botez de la Catedra de antropologie şi paleontologie a obţinut „Premiul Broca" al Societăţii de antropologie din Paris [70], iar conf. Horia Hulubei a primit medalia Expoziţiei internaţionale de la Paris din 1937, pentru colaborarea la organizarea ştiinţifică a „Palatului descoperirilor"; acelaşi om de ştiinţă devenea, în 1938, laureat al Institutului Franţei, decernîndu-i-se „Premiul Wilde", pentru cercetările asupra elementului de număr atomic 87 [71].

Mai mulţi profesori ai Universităţii au devenit membri ai unor societăţi ştiinţifice străine, o recunoaştere a meritelor lor ştiinţifice şi a posibilităţilor de dezvoltare a acestora în viitor. Profesori ca Petru Andrei, Ion Atanasiu, N. Bălan, Leon Ballif, Constantin Balmuş, Ilie Bărbulescu, Petru Bogdan, Ion Borcea, Ion Gh. Botez, Gheorghe I. Brătianu, Vasile Buţureanu, Mihai Ciucă, Ion Coroi, Nicolae Cosmovici, Nicolae Daşcovici, Nicolae Florov, Constantin V. Gheorghiu, Traian Ionaşcu, Theodor V. Ionescu, Alexandru Ionescu-Matiu, Grigore C. Moisil, Constantin Motăş, Paul Nicorescu, Constantin I. Parhon, Grigore T. Popa, Ilie Popescu-Spineni, Alexandru Popovici, Ştefan Procopiu, Simion Sanielevici, Theofil Simenschy, Orest Tafrali, Ion Tănăsescu erau, la mijlocul deceniului al patrulea, membri ai unor cunoscute societăţi ştiinţifice dn Franţa, Anglia, Germania, S.U.A., Italia, Belgia, Spania, Grecia, Iugoslavia, Cehoslovacia etc. [72].

---

[66] Ibidem, dosar 23/1919, f. 59. Iată scrisoarea de mulţumire, din 24 septembrie 1919:

„Monsieur le Vice-Recteur,

M. le marquis de Saint-Aulaire, Ministre de France en Roumanie, ayant bien voulu nous remettre la *Médaille commémorative* que l'Université de Paris a offerte à notre Université, — le Sénat de cette dernière, — dans sa séance du 16 septembre, fier de constater encore une fois les liens de sincère amitié qui unissent notre pays au vôtre, me charge de vous transmettre ses plus chaleureux remerciements. Nous trouvant encore sous l'heureuse impression de la visite de cette mission universitaire française, envoyée par le gouvernement de la République et dirigée par vous, nous vous renouvelons l'expression de notre admiration et vous prions, M. le Vice-Recteur, de croire dans nos sentiments de profonde sympathie" (ibidem, dosar 10/1919, f. 53). Trebuie precizat că aceste legături culturale aveau o anumită semnificaţie, încărcătură politică. Era imediat după realizarea Marii Uniri şi, statul român acţiona, în cadrul Conferinţei de Pace ce-şi deschisese lucrările la Paris în 1919, în direcţia recunoaşterii marelui act naţional. În acest context, contactele culturale româno-franceze urmăreau să netezească asperităţile ivite în dezbaterea unor probleme la Paris, mai ales că Saint-Aulaire se situa pe poziţia de ansamblu a sprijinirii drepturilor fundamentale ale poporului român.

[67] Ibidem, dosar 27/1920—1929, f. 75.

[68] Ibidem, dosar 8/1924, f. 62; dosar 34/1924, f. 4.

[69] Ibidem, dosar 16/1935, nep.

[70] Ibidem, dosar 44/1931, f. 17—18.

[71] Ibidem, dosar 12/1937, nep.

[72] Ibidem, dosar 16/1935, nep.; „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi 1930—1935" ..., p. 198 şi urm.

Mulţi dintre profesorii Universităţii ieşene erau membri corespondenţi sau titulari ai Academiei Române şi ai altor societăţi ştiinţifice româneşti. Apartenenţa la o societate sau alta nu dă, automat, măsura valorii ştiinţifice ; au fost profesori care au lăsat opere durabile fără a fi fost membri vreunei societăţi ştiinţifice din ţară ori de peste hotare. O dovadă în plus a prestigiului de care se bucura Universitatea pe plan extern o constituie invitaţiile, în mare parte onorate, adresate unor profesori ai Universităţii noastre, de a ţine conferinţe pe teme de specialitate în centre universitare de prestigiu din străinătate [73]. La rîndul său, Universitatea din Iaşi a fost vizitată de oameni de ştiinţă din alte ţări, care au ţinut conferinţe pe teme generale sau de specialitate.

Cu aceste prilejuri au avut loc, în repetate rînduri, festivităţi menite să impulsioneze relaţiile cultural-ştiinţifice între universităţile şi statele respective şi, pe un plan mai larg, să contribuie la sprijinirea peste hotare a drepturilor noastre naţionale. Astfel, Senatul universitar hotăra să se sărbătorească în mod deosebit sosirea ca oaspete al Universităţii, la 23 iunie 1919, a lui Emmanuel de Martonne, profesor de geografie la Sorbona, membru în Comisia universitară şi prieten al poporului român [74]. În octombrie 1926 era anunţată, prin Institutul francez de Înalte Studii, revenirea la Iaşi a aceluiaşi profesor, care urma să ţină o conferinţă însoţită de proiecţii. Rectorul P. Bogdan îi delega pe profesorii G. Bogdan, V. C. Buţureanu şi M. David să-i asigure savantului francez „primirea călduroasă pe care o merită" [75].

Împreună cu Universitatea, Cercul franco-român „Luteţia" a contribuit la stringerea legăturilor culturale între cele două state şi popoare. În noiembrie 1921, preşedintele Cercului, prof. N. Şerban, cerea rectorului aprobarea să se ţină în Aulă două conferinţe de către, respectiv, şeful Misiunii universitare franceze din România şi de un ziarist francez [76]. Asemenea cereri au fost repetate şi în legătură cu conferinţele pe care trebuia să le ţină în Aulă, la 18 ianuarie 1926, prof. Marcel Emerit, membru al Institutului Francez de Înalte Studii [77], şi, la 12 februarie 1926, Paul Henri, directorul Institutului francez din Bucureşti şi şeful Misiunii universitare franceze din România [78].

La 8 aprilie 1929, secretarul general al Institutului francez de Înalte Studii îl anunţa pe rector de apropiata trecere prin Iaşi a eminentului bizantinolog Charles Diehl [79]. Pentru mijlocul lunii mai 1929, era anunţată vizita lui Capitant, profesor la Facultatea de drept din Paris şi membru al Institutului Franţei, pentru a ţine cîteva conferinţe de specialitate la Facultatea de drept din Paris [81].

Institutul francez din Bucureşti înştiinţa Senatul că la începutul lunii aprilie 1930 va conferenţia la Iaşi prof. Prenant Marcel, de la Facultatea de ştiinţe din Paris [81].

În noiembrie 1929, Universitatea a invitat pe marele matematician şi filosof Vito Volterra, profesor la Universitatea din Roma şi membru de onoare al Academiei Române, cunoscut prieten al poporului român, Volterra urma să participe la lucrările primului congres al matematicienilor români organizat la Cluj şi apoi să vină la Iaşi, în mai 1930, unde să ţină conferinţa *Développement d'espèces vivant dans un milieu déterminé* [82].

Institutul Francez de Înalte Studii anunţa rectoratul de sosirea la Iaşi, în ziua de 22 mai 1929, a profesorului Vendryès, urmînd să susţină conferinţa *L'Esthétique du Langage* [83]. Acelaşi Institut anunţa rectorul, la 9 octombrie 1931, de apropiata trecere prin Iaşi a lui

---

[73] Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 16/1935, nep. ; dosar 45/1936, nep.

[74] Şedinţa din 18 iunie 1919 ; ibidem, dosar 23/1919, f. 50.

[75] Ibidem, dosar 2/1926, f. 143 şi 152.

[76] Ibidem, dosar 22/1921, f. 13.

[77] Ibidem, dosar 1/1926, f. 12.

[78] Ibidem, f. 129. Încasările de pe urma acestei conferinţe erau destinate măririi fondului de cărţi al bibliotecii Cercului „Luteţia".

[79] Ibidem, dosar 1/1929, f. 146. „Senatul ia act cu mulţumire că dl. prof. Charles Diehl de la Universitatea din Paris va conferenţia în Aula Universităţii noastre, în ziua de 23 aprilie 1930". („Anuarul Universităţii din Iaşi. Anul şcolar 1928—1929", Iaşi, 1930, p. 37).

[80] Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 1/1929, f. 164 şi 202.

[81] Ibidem, dosar 58/1930, f. 25.

[82] Ibidem, dosar 1/1929, f. 237. Două telegrame din Cluj anunţau sosirea soţilor Volterra şi ţinerea conferinţei la Iaşi (ibidem, f. 238—239).

[83] Ibidem, f. 263.

Focillon, profesor de istoria artei la Sorbona, care urma să rămînă în localitate două zile, în jurul lui 28 octombrie [84].

Clinica neuro-psihiatrică comunica conducerii Facultăţii de Medicină că, în perioada 1930—1935, au ţinut conferinţe în Aula Universităţii şi în amfiteatrele facultăţii următorii profesori trimişi de universităţi străine : Policard, Lergent, Achard, Pende, Lablé, Mouriquand şi Magron [85].

Mai mulţi profesori din străinătate, în special din Franţa, au primit din partea Universităţii ieşene diferite distincţii, între care şi titlul de „doctor honoris causa". În şedinţa din 14 mai 1927 Senatul Universităţii decide a interveni pe lîngă Ministerul de Instrucţie pentru decorarea a 14 profesori de la Universitatea din Nancy, care au adus reale servicii studenţilor Facultăţii de ştiinţe din Iaşi ce au urmat studii de perfecţionare la acea Universitate [86].

Pentru meritele lor ştiinţifice şi pentru contribuţia adusă la dezvoltarea colaborării intelectuale franco-române, Senatul universitar i-a proclamat „doctor honoris causa" pe : François Geny — profesor la Facultatea de Drept din Nancy (27 noiembrie 1934) [87], prof. André Boivin — şef de secţie la Institutul Pasteur din Paris (23 martie 1936) [88], Henri Capitant — profesor la Facultatea de Drept din Paris, membru al Institutului Franţei (6 februarie 1937) [89] ; Camile Gutton — profesor de fizică la Facultatea de Ştiinţe din Nancy, Emmanuel de Martonne — profesor de geografie la Sorbona, Aimé Cotton — profesor de fizică la Sorbona (toţi trei la 12 mai 1938) [90] şi Edouard Lambert — profesor la Facultatea de Drept din Lyon, Georges Ripert — profesor la Facultatea de Drept din Paris (ambii la 3 iunie 1938) [91].

Sînt acestea cîteva elemente semnificative pentru evoluţia Universităţii în perioada interbelică, pentru legăturile manifestate în direcţie cultural-ştiinţifică cu diferite instituţii de profil din alte ţări, pentru prestigiul de care se bucura peste graniţă.

Perioada interbelică reprezintă, fără îndoială, o culme a dezvoltării ştiinţei la Universitatea din Iaşi. Acumulările anterioare au permis obţinerea unor rezultate de mare valoare ştiinţifică, dînd un conţinut consistent procesului de învăţămînt.

Nu ne referim aici la realizările pe tărîm ştiinţific obţinute în această perioadă, mai ales că problema a stat şi stă în continuare în atenţia specialiştilor din fiecare domeniu de cercetare [92]. Aşa cum s-a mai arătat, după o fază de organizare, din care n-au lipsit realizările ştiinţifice de valoare, urmează trecerea într-o etapă superioară, Universitatea impunîndu-se pe plan intern şi dobîndind un binemeritat prestigiu internaţional. La nivelul epocii şi cu mijloacele materiale existente, asistăm la o modernizare a cercetării, la sporirea efortului propriu, în contextul colaborării tot mai strînse cu lumea ştiinţifică de peste hotare.

Se continuă şi se aprofundează cercetarea, se deschid noi domenii de studiu ; se constituie un număr însemnat de *şcoli*, pe lîngă unele seminarii, laboratoare, biblioteci, institute,

---

[84] Ibidem, dosar 4/1931, f. 65.

[85] Ibidem, dosar 16/1935, nep.

[86] *Ibidem*, dosar 41/1926, f. 162.

[87] Ibidem, dosar 50/1934, f. 47 ; Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi 1930—1935" ..., p. 174.

[88] „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi pe anul academic 1935/1936", vol. XXI, Editura Universităţii Mihăilene, Iaşi, 1937, p. 126 ; Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 5/1936, f. 3.

[89] „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi pe anul academic 1936/1937", vol. XXII, Editura Universităţii Mihăilene, Iaşi, 1938, p. 59 ; Arh. st. Iaşi, Rectorat, dosar 5/1936, f. 96 ; dosar 6/1937, f. 1.

[90] „Anuarul Universităţii Mihăilene din Iaşi pe anul academic 1937/1938", vol. XXIII, Editura Universităţii Mihăilene, Iaşi, 1939, p. 62.

[91] Ibidem, p. 63.

[92] Vezi : *Contribuţii la istoria dezvoltării Universităţii din Iaşi 1860—1960*, vol. II, Bucureşti, 1960, 393 p. ; *Universitatea „Al. I. Cuza" din Iaşi la a cincizecea aniversare a Partidului Comunist Român.* Referate şi studii, Iaşi, 1971, p. 11—128 ; Aurel Loghin, Maria Platon, Gheorghe Platon, *Universitatea „Al. I. Cuza" Iaşi*, Editura Litera, Bucureşti, 1972, p. 59—83 ; C. Romanescu, *Un secol de învăţămînt medical superior la Iaşi*, I, *Facultatea de Medicină (1879—1948)*, Iaşi, 1979, p. 107—157 ş.a.

stațiuni etc., avînd în frunte profesori-savanți, deschizători de drumuri, figuri luminoase în patrimoniul culturii noastre naționale. În mai multe direcții, Universitatea din Iași se afirmă în competiția internațională cu curente și contribuții proprii, remarcabile, de cercetare. În strînsă legătură cu procesul didactic, investigația științifică a avut în vedere și probleme legate de practică, de diferite sectoare ale producției materiale. Desigur era un început ce va fi reluat și dezvoltat în condițiile diversificării învățămîntului superior din Iași în anii socialismului.

Universitatea din Iași a fost confruntată cu dificultăți de tot felul ; nici un moment, însă, ea n-a abdicat de la rosturile sale fundamentale, de educare a tinerelor generații în spiritul tradițiilor înaintate ale neamului nostru, de afirmare tot mai puternică în cîmpul cunoașterii și creației științifice, de manifestare activă în opera de luminare a poporului. Aspectele luate de noi în discuție — la care se pot adăuga și altele — au urmărit tocmai să evidențieze acest fapt.

Nu ne-am propus să cuprindem întreaga gamă de preocupări și manifestări științifice ale Universității, după cum seria exemplelor amintite aici este departe de a fi completă. Obiectivul nostru a fost de a sugera atmosfera de studiu existentă în vechea capitală a Moldovei, de a explica coordonatele largi, naționale și internaționale, pe care și-a desfășurat activitatea cea mai veche universitate a țării. Pregătim, astfel, terenul pentru înțelegerea dezvoltării științelor, a rezultatelor remarcabile obținute de profesori ieșeni, exponenți de frunte ai spiritualității românești, în perioada ce a urmat marelui act național din 1918.

L'UNIVERSITÉ DE IASSY PENDANT L'ENTRE-DEUX-GUERRES. PRÉOCCUPATIONS SCIENTIFIQUES

Résumé

Le nouveau cadre national réalisé en 1918, de même que les changements survenus pendant l'entre-deux guerres stimulèrent l'essor de la culture et de la science roumaines, leur affirmation plus vigoureuse dans l'espace européen et mondial. L'Université de Iassy y contribua également.

Le nombre d'étudiants — venus à Iassy de différentes provinces — monta considérablement ; on y créa de nouvelles facultés. En 1937, les sections techniques, tout en se détachant de l'Université, posèrent les assises de l'Institut Polytechnique. Dans l'ancienne capitale de la Moldavie, il y avait un climat favorable à l'étude, à l'émulation spirituelle. La recherche scientifique réalisa un progrès évident ; dans certains domaines, prenaient contour des écoles scientifiques à valeur internationale. Aux „Annales scientifiques de l'Université de Iassy" et à „Revista științifică «V. Adamachi» din Iași", s'ajoutent de nouvelles revues de valeur. Des professeurs de l'Université de Iassy publiaient d'importantes études dans des revues de spécialité de l'étranger.

Des stages de spécialisation, des voyages d'études et les doctorats soutenus à l'étranger, les visites réciproques contribuèrent largement au développement des liens scientifiques et menèrent à des résultats remarquables. De nombreux professeurs de l'Université de Iassy devinrent membres de prestigieuses sociétés scientifiques de France, d'Angleterre, d'Allemagne, des États-Unis, d'Italie, etc. L'Université de Iassy fut le lieu de visites des personnalités scientifiques d'autres pays qui y donnèrent des conférences sur des sujets généraux ou de spécialité. L'entre-deux-guerres représente, à coup sûr, un sommet du développement de la science à l'Université de Iassy, la plus ancienne de Roumanie.